

OBSZARY WIEJSKIE

W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM W 2014 R.

Grunty orne – do gruntów ornycych zalicza się grunty:

- a) poddane stałej uprawie mechanicznej mającej na celu produkcję ziemiopłodów rolniczych lub ogrodniczych, w tym grunty, na których urządzone zostały ogrody działkowe oraz szklarnie i inspekty,
- b) nadające się do uprawy, o której mowa w punkcie a), ale zajęte pod plantacje chmielu, wikliny, drzew (np. choinek) oraz szkółki drzew ozdobnych i krzewów,
- c) ugory, odłogi.

Saldo migracji ludności na 1000 mieszkańców – oznacza przyrost/ubytek ludności danej jednostki administracyjnej na skutek migracji przypadający na 1000 mieszkańców tej jednostki (wg stanu na połowę badanego okresu).

Użytki rolne – grunty orne, sady, łąki i pastwiska; utrzymywane w dobrej kulturze rolnej zgodnie z normami określonymi w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 marca 2010 r. w sprawie minimalnych norm (Dz. U. Nr 39, poz. 211) z późniejszymi zmianami oraz pozostałe użytki rolne.

Współczynnik napływu na 1000 mieszkańców – liczba ludności, która napłynęła na dany obszar (liczba zameldowań) przypadająca na 1000 mieszkańców tej jednostki (wg stanu na połowę badanego okresu).

Współczynnik obciążenia demograficznego – liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Współczynnik odpływu na 1000 mieszkańców – liczba ludności, która opuściła dany obszar (liczba wymeldowań) przypadająca na 1000 mieszkańców tej jednostki (wg stanu na połowę badanego okresu).

Współczynnik przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców – stosunek różnicy między liczbą urodzeń żywych i liczbą zgonów przypadający na 1000 mieszkańców tej jednostki (wg stanu na połowę badanego okresu).

Współczynnik starości demograficznej – udział liczby ludności w starszym wieku (65 lat i więcej) w ogólnej liczbie ludności.

Współczynnik urodzeń na 1000 mieszkańców – liczba urodzeń żywych w danym okresie przypadająca na 1000 mieszkańców tej jednostki (wg stanu na połowę badanego okresu).

Współczynnik zgonów na 1000 mieszkańców – liczba zgonów w okresie badanym przypadająca na 1000 mieszkańców tej jednostki (wg stanu na połowę badanego okresu).

Dane dotyczące powierzchni oraz kierunków jej wykorzystania pochodzą z zasobów Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

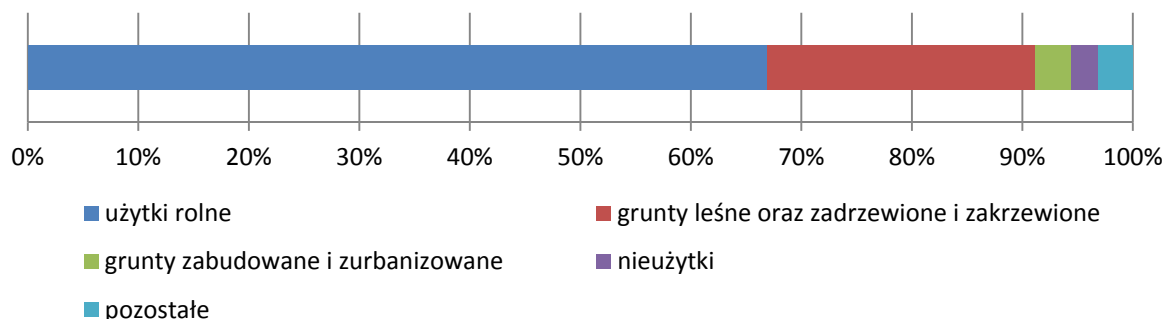
Przedstawione w opracowaniu obszary wiejskie i tereny wiejskie traktuje się jako synonimy opisujące sumę obszarów wiejskich w gminach miejsko-wiejskich oraz gmin wiejskich.

W 2014 r. na tereny wiejskie województwa kujawsko-pomorskiego składały się 92 gminy wiejskie i 35 obszarów wiejskich będących częścią gmin miejsko-wiejskich. Jednostki te zajmowały 95,4% powierzchni ogółu województwa. Biorąc pod uwagę użytkowanie gruntów, tereny wiejskie w większości zajęte

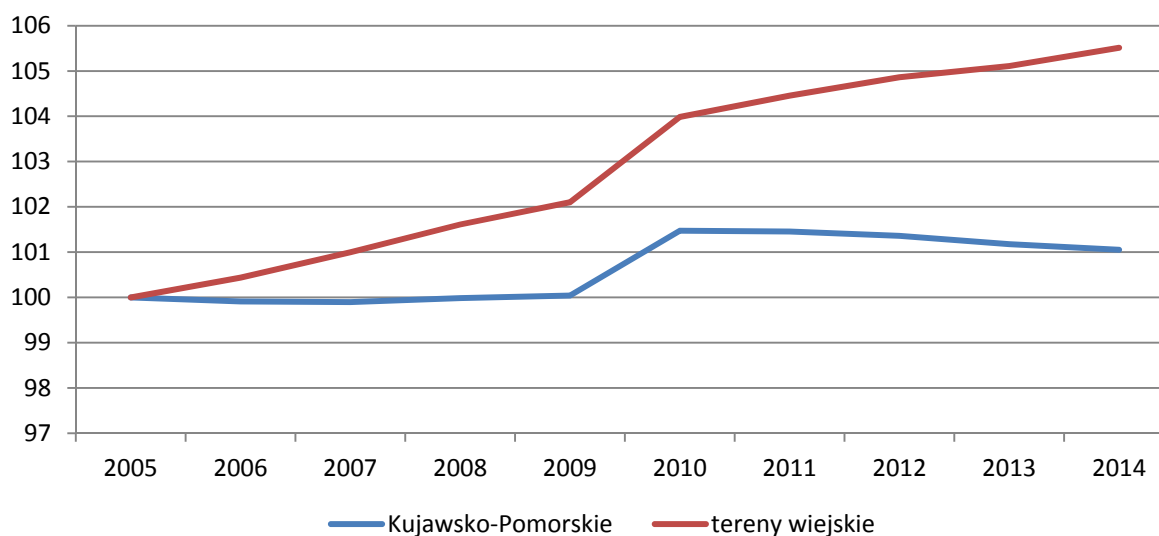
były przez użytki rolne. Stanowiły one 66,7% ogółu powierzchni terenów wiejskich (97,6% ogółu użytków rolnych w województwie), w tym grunty orne stanowiły 85,0% użytków rolnych na terenach wiejskich.

Struktura użytkowania gruntów na terenach wiejskich w woj. kujawsko-pomorskim w 2014 r.

W 2014 r. tereny wiejskie w woj. kujawsko-pomorskim zamieszkiwało 839,5 tys. osób, tj. 40,2% populacji województwa. Od kilkunastu lat liczba ludności na terenach wiejskich systematycznie rośnie. W latach 2005-2014 wzrost ten wyniósł ponad 5%, przy jednocześnie prawie niezmiennej liczbie ludności ogółem w województwie.

Dynamika liczby ludności na terenach wiejskich (2005=100)

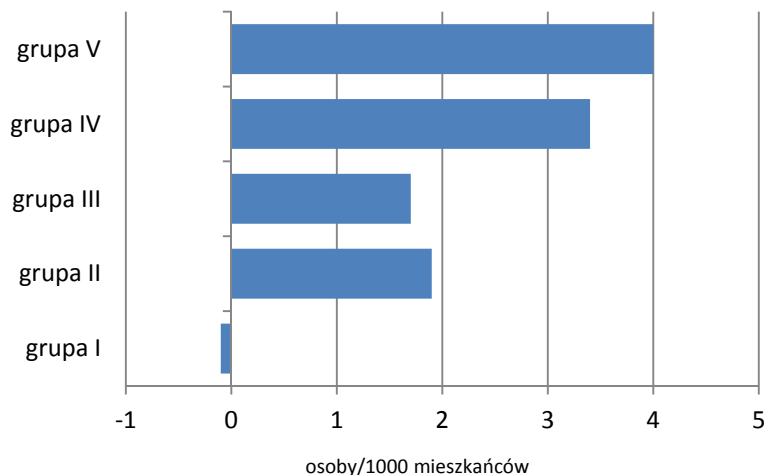

Jednakże wewnątrz tereny wiejskie województwa kujawsko-pomorskiego pod względem zmian liczby ludności w tym okresie były zróżnicowane. Wzrost liczby ludności zanotowano w 84 jednostkach administracyjnych wchodzących w skład terenów wiejskich (w tym w 67 gminach wiejskich i 17 terenach wiejskich gmin miejsko-wiejskich). Największe przyrosty obserwowane były na terenach wiejskich wokół Bydgoszczy. Na przykład w gminach wiejskich: Osielesko i Białe Błota przybyło ponad 40% mieszkańców. Znaczące przyrosty liczby ludności miały miejsce także na terenach wiejskich wokół miasta Torunia (np. w gminach wiejskich: Obrowo – wzrost o 51,3%, Wielka Nieszawka - wzrost o 27,4%, ale także wokół miasta Brodnica (gmina wiejska Brodnica – o 20,0%) i miasta Grudziądz (gmina wiejska Grudziądz – o 18,2%). W analizowanym okresie na terenach wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego miały miejsce również ubytki liczby ludności. Zaobserwowano je w 43 jednostkach administracyjnych zaliczanych do terenów wiejskich

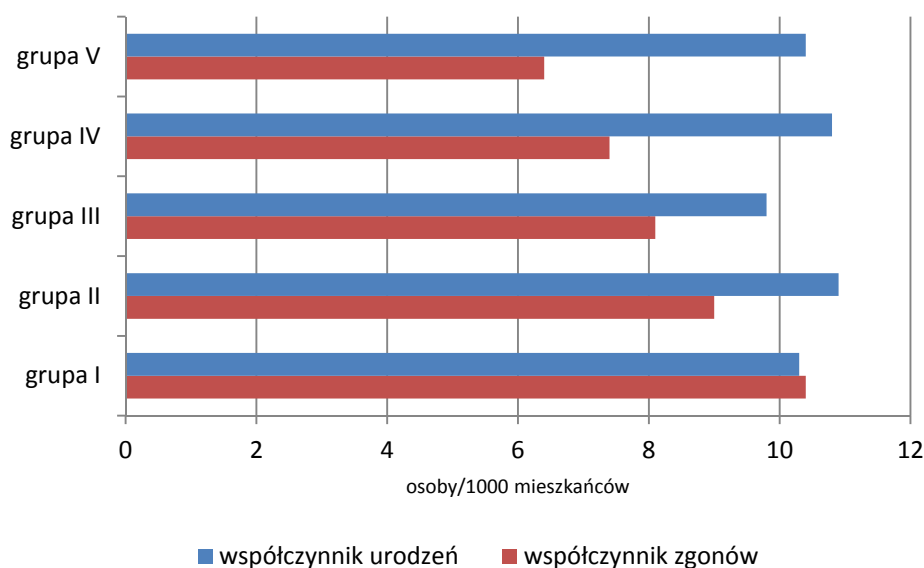
W dalszej części opracowania w wydzielonych grupach zaprezentowano podobieństwa bądź różnice w kształtowaniu się podstawowych zjawisk demograficzno-społecznych w 2014 r.

Współczynnik przyrostu naturalnego w 2014 r.

Jedną z podstawowych determinant kształtowania się zasobów demograficznych na danym obszarze jest **przyrost naturalny**. Wylicza się go jako różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w danym okresie. Stosunek tej różnicy do liczby ludności w połowie badanego okresu lub do średniego stanu ludności w tym okresie nosi miano współczynnika przyrostu naturalnego. Zauważa się, że na terenach wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego w 2014 r. wartości tego współczynnika nawiązywały do kierunku i tempa zmian ludności w tych grupach w latach 2005-2014. Należy jednak zauważyć, że zasadniczo na wielkość i znak współczynnika przyrostu naturalnego wpływał współczynnik zgonów. O ile bowiem współczynnik urodzeń we wszystkich grupach był zbliżony (oscylował wokół 10-11 urodzeń żywych na 1000 mieszkańców), to wartości współczynnika zgonów wahały się od 10,4 zgonów na 1000 mieszkańców w grupie I do 6,4 zgonów na 1000 mieszkańców w grupie V.

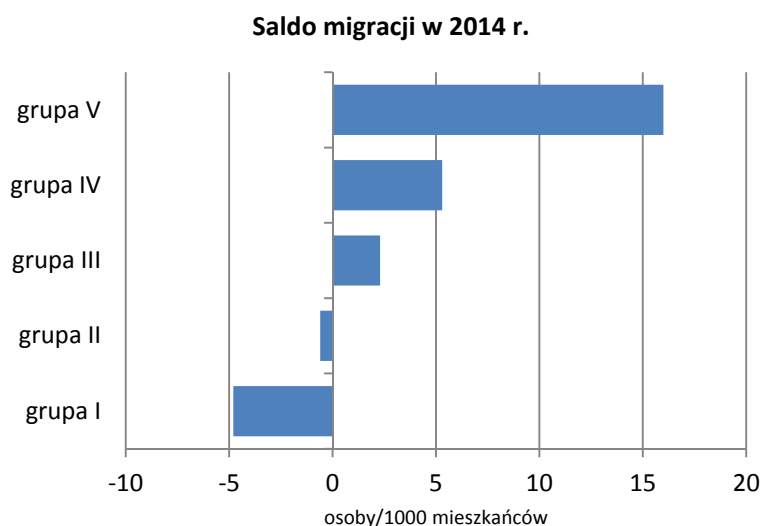
Współczynnik urodzeń i współczynnik zgonów w 2014 r.

Kolejną składową zmian demograficznych są **migracje**. Są one definiowane jako przemieszczenia ludności związane ze zmianą miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) połączone z przekroczeniem granicy administracyjnej podstawowej jednostki terytorialnej. W niniejszym opracowaniu wśród zmiennych charakteryzujących migracje uwzględniono saldo migracji i powiązane z nim współczynniki: napływu i odpływu.

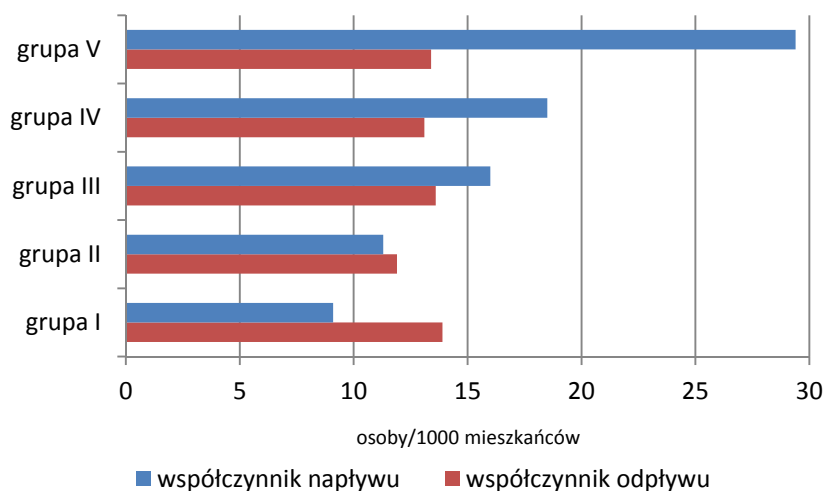
Saldo migracji oznacza przyrost/ubytek ludności w danej jednostce administracyjnej. Przeliczone na 1000 mieszkańców pozwala uchwycić skalę zjawiska niezależnie od zasobu demograficznego analizowanych jednostek administracyjnych. Analiza tak zdefiniowanego salda migracji w 2014 r. wykazała różny kierunek i skalę zjawisk migracyjnych w wydzielonych grupach terenów wiejskich w województwie kujawsko-pomorskim. Na terenach wiejskich, w których w latach 2005-2014 miał miejsce największy ubytek ludności (grupa I), obserwowano wyraźną przewagę emigracji nad imigracją. Przewaga wymeldowań nad zameldowaniami miała miejsce także na terenach wiejskich grupy II, jednakże skala zjawiska w tej grupie była 8-krotnie mniejsza. O ile w 2014 r. na terenach wiejskich grupy I średnio ubyło wskutek migracji 4,8 osób na 1000 mieszkańców, to na terenach wiejskich grupy II było to niespełna -0,6 osoby na 1000 mieszkańców. Na terenach wiejskich pozostałych grup saldo migracji było dodatnie. Przy czym o ile na terenach wiejskich grupy III wskutek migracji przybyły 2,3 osoby na 1000 mieszkańców, to w grupie V aż 16,0 osób na 1000 mieszkańców.

Analiza współczynników napływu i odpływu wskazuje, że główną determinantą procesów migracyjnych w wydzielonych grupach terenów wiejskich jest współczynnik napływu. O ile bowiem w 2014 r. wydzielone grupy terenów wiejskich w województwie kujawsko-pomorskim stanowiły zbiorowość dość jednorodną pod względem skali odpływu (współczynnik odpływu oscylował w nich wokół 12-14 osób na 1000 ludności), to wartości współczynnika napływu były bardziej zróżnicowane, ale nawiązywały do zmian liczby ludności notowanych w tych grupach w latach 2005-2014. W 2014 r. najwyższą wartość wskaźnika napływu odnotowano na terenach wiejskich grupy V (29,4 osób na 1000 ludności) i była ona ponad 3-krotnie wyższa niż na terenach wiejskich grupy I.

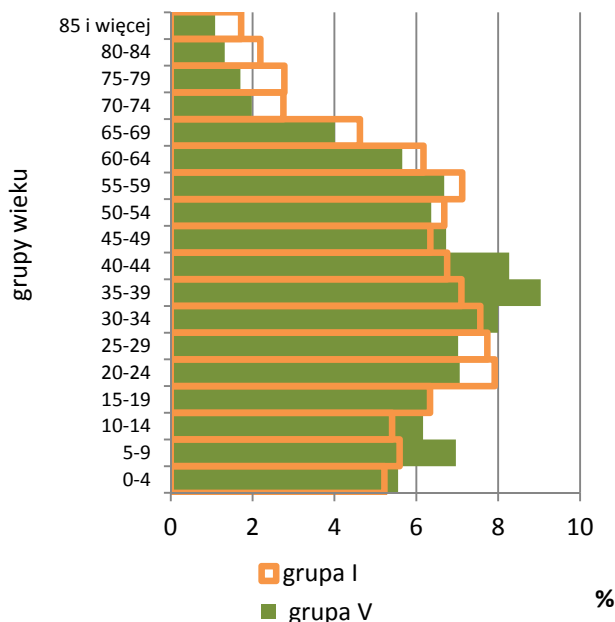
Współczynnik napływu i współczynnik odpływu w 2014 r.

Struktura ludności według grup wieku

Wiele informacji o zasobie demograficznym danego obszaru pozwala uzyskać dane **obrazujące strukturę wieku**. Mogą one stanowić podstawę do określenia społeczno-ekonomicznych konsekwencji w zakresie zachowań demograficznych danej społeczności, np. w zakresie płodności i umieralności, starzenia się, ale też dotyczących określenia zapotrzebowania na miejsca w szkole czy miejsca pracy.

Struktura ludności według grup wieku w 2014 r.

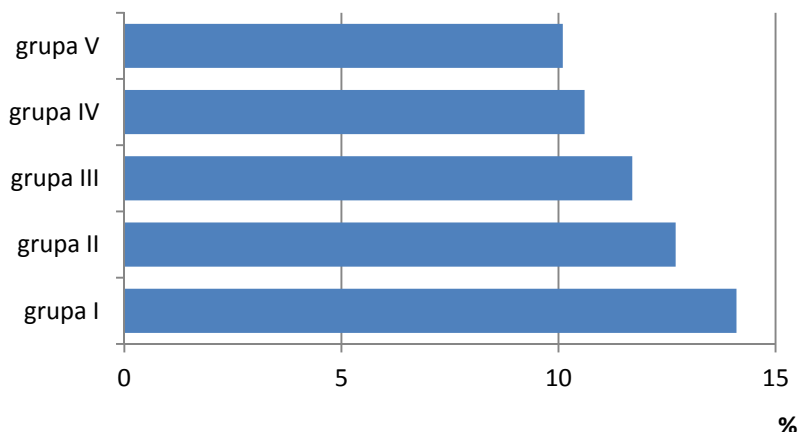

Przeprowadzona analiza struktury ludności według grup wieku na terenach wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego wskazuje, że w 2014 r. największe różnice dostrzegalne były pomiędzy grupą I i grupą V. W grupie V względem grupy I zauważalna była przewaga udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym mobilnym, natomiast w I grupie większy był niż w grupie V udział osób w wieku 50 lat i więcej. Zasadniczo jednak w wydzielonych grupach terenów wiejskich kształty piramid wieku są zbliżone — od kilku lat udział roczników najmłodszych jest na zbliżonym poziomie, natomiast przybywa

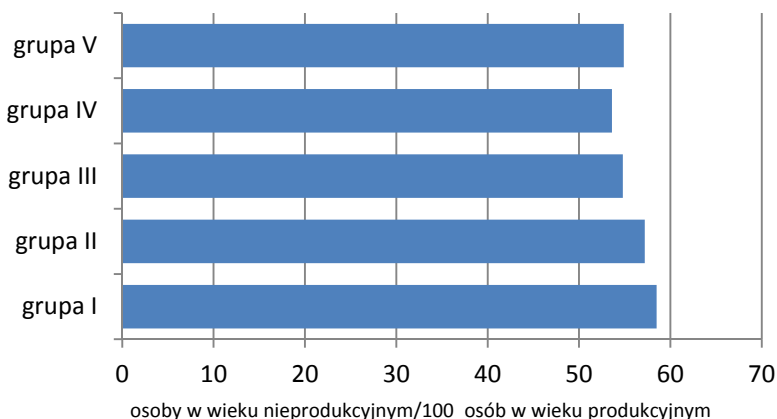
ludności starszej. Wzrost udziału ludności starszej w populacji ogółem wskazuje na **starzenie się**. W niniejszym opracowaniu jako próg starości przyjęto 65 lat. Udział ludności w wieku 65 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności określany jest mianem współczynnika starości demograficznej. Współczynnik ten jest zgodny z pomiarem starzenia się definiowanym przez ONZ. Według ONZ za starą uznaje się populację, w której udział ludności w wieku 65 lat i więcej przekracza 7%. Odsetek powyżej 10% oznacza fazę zaawansowanej starości. W 2014 r. populacje wszystkich wydzielonych grup terenów wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego były w fazie zaawansowanej starości. Przy czym współczynnik starości wahał się od 10,1% na terenach wiejskich grupy V do 14,1% na terenach wiejskich grupy I.

Współczynnik starości demograficznej w 2014 r.

Do miar bazujących na relacjach między grupami wieku zalicza się **współczynnik obciążenia demograficznego**. Obrazuje on stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym. Przeprowadzona analiza w wydzielonych grupach wskazuje, że w 2014 r. w województwie kujawsko-pomorskim najbardziej obciążona ludnością w wieku nieprodukcyjnym była ludność w wieku produkcyjnym na terenach wiejskich grupy I. Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało tu 58,5 osób w wieku nieprodukcyjnym. W kolejnych grupach wartości omawianego współczynnika były niższe. Przy czym najmniejszą wartość współczynnika obciążenia demograficznego odnotowano na terenach wiejskich w grupie IV – 53,6 osoby w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wartości omawianego wskaźnika w grupie III i V były zbliżone. Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało tu ok. 55 osób w wieku nieprodukcyjnym.

Współczynnik obciążenia demograficznego w 2014 r.

Przeprowadzona analiza wskazuje, że tereny wiejskie województwa kujawsko pomorskiego są dość silnie zróżnicowane. Wydzielone na podstawie dynamiki zmian ludności w latach 2005-2014 grupy terenów wiejskich cechują nieco inne tendencje w zakresie zjawisk demograficzno-społecznych. Przy czym w 2014 r. zasadnicze różnice wynikały z kształtowania się współczynnika zgonów i współczynnika odpływu. W wydzielonych grupach terenów wiejskich współczynniki urodzeń, podobnie jak współczynniki napływu, pozostawały na zbliżonym poziomie. Prezentowana w 2014 r. sytuacja wskazuje, że obserwowana w grupie I w latach 2005-2014 tendencja do ubytku ludności wynikała zarówno z ujemnego przyrostu naturalnego, jak i ujemnego salda migracji. Przy czym do tego ubytku w większym stopniu przyczynił się odpływ ludności. W pozostałych grupach w okresie 2005-2014 następował przyrost ludności. Przyrost ten w grupie II w 2014 r. kształtowany był głównie przez przyrost naturalny, ponieważ saldo migracji było ujemne. W grupach II, IV i V przyrost ludności w 2014 r. wynikał zarówno z przewagi urodzeń nad zgonami, jak i dodatniego salda migracji. Pomimo, że w grupie V notowano najwyższy spośród wydzielonych grup terenów wiejskich współczynnik przyrostu naturalnego, to wysoki przyrost liczby ludności na terenach wiejskich tej grupy zasadniczo kształtowało bardzo wysokie saldo migracji.

Skłonność określonych grup ludności do prokreacji i podejmowania decyzji migracyjnych w wydzielonych grupach terenów wiejskich ma swoje odzwierciedlenie w zaawansowaniu procesów starzenia się. W 2014 r. największy odsetek osób w wieku 65 lat i więcej obserwowano w grupie I, tj. w grupie terenów wiejskich charakteryzujących się ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym saldem migracji. W kolejnych grupach im przyrost naturalny był wyższy i wyższe saldo migracji, tym współczynnik starości był coraz niższy.

Przedstawione zmiany w liczbie i strukturze ludności terenów wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego wskazują na potrzebę dostosowywania narzędzi polityki społecznej do specyfiki tych terenów.

Autorzy opracowania: *dr Wiesława Gierańczyk, Marta Kobyłecka* – Referat Analiz i Badań Regionalnych
– tel. 56 6117162

Redakcja merytoryczna: *dr Wiesława Gierańczyk* – kierownik Referatu Analiz i Badań Regionalnych

Redakcja techniczna, skład i grafika komputerowa: *Anna Nakielska, Jacek Pruski*

– Kujawsko-Pomorski Ośrodek Badań Regionalnych

Informatorium: e-mail InformatoriumUSBDG@stat.gov.pl, tel. 52 3669400